

UMEÅ UNIVERSITET

Ensamkommande barn på HVB-hem

En kvalitativ studie om ensamkommande barns upplevelser
och erfarenheter av integrationsprocessen

Unaccompanied children in residential care home

A qualitative study of unaccompanied children's experiences
of the integration process

Författare: Sakhi Adeli

Handledare: Frida Rudolphi

Examensarbete 15 hp

Termin 6, HT 2021

Socionomprogrammet 210 hp

Institutionen för socialt arbete

UMEÅ UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete, 15 hp

Termin 6, HT - 21

Författare: Sakhi Adeli

Handledare: Frida Rudolphi

Titel på uppsatsen: Ensamkommande barn på HVB-hem: En kvalitativ studie om ensamkommande barns upplevelser och erfarenheter av integrationsprocessen

Title of the Bachelor Thesis: Unaccompanied children in residential care home: A qualitative study of unaccompanied children's experiences of the integration process

Abstrakt

Syftet med denna studie var att undersöka ensamkommande barns upplevelser och erfarenheter av integrationsprocessen bland ensamkommande som har erfarenhet av att bo på ett HVB-hem. Semistrukturerade intervjuer gjordes med fem unga vuxna män som kommit till Sverige som ensamkommande barn från Afghanistan. Materialet utmynnade i sju teman: boende och utslussverksamhet, relation, språk och utbildning, integration, känslan av ensamhet och utanförskap, psykisk ohälsa under asylprocessen samt i väntan på uppehållstillstånd. Resultaten visar att respondenterna upplevde att språket var viktigt för att komma in i det svenska samhället och att det blev lättare att få ett arbete. Andra faktorer som de upplevde viktiga för en lyckad integration är bland annat att skaffa svenska vänner, lära sig regler, den svenska kulturen och ett bra mottagande. Resultatet visar även det att respondenterna upplever att det har varit svårt att få svenska vänner både i skolan och i samhället, vilket bidrar till utanförskap och ensamhet. Vidare visar studien att respondenterna tycker att socialarbetare behöver mer utbildning i arbetet med ensamkommande barn för att få en bättre förståelse för deras kultur och vad barnen bär med sig. Intervjupersonernas upplevelser ger en beskrivning av hur de har haft det som ensamkommande barn, men det går inte att dra generella slutsatser till en större population av ensamkommande. Sammanfattningsvis kan denna studie förhoppningsvis bidra till att förbättra förståelsen för ensamkommande barns behov under vistelsen vid HVB-hem.

Förord

Först och främst vill jag säga tack till alla intervjupersoner som har ställt upp, utan er hade den här uppsatsen inte varit möjlig att genomföra. Jag vill även tacka min handledare Frida Rudolphi för all hjälp och dina tips som har varit värdefulla och bidragit till mitt examensarbete. Till sist vill jag tacka alla som har korrekturläst mitt examensarbete.

Nyckelord: Ensamkommande barn, refugee children, ensamkommande flyktingbarn, unaccompanied refugee children.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	2
3. Problemformulering	2
4. Syfte och frågeställningar	3
5. Tidigare forskning	3
5.1 Mottagandet	3
5.2 Integration och integrationsprocess	4
5.3 Relationsskapande mellan socialarbetare och ensamkommande barn	4
5.4 Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn	5
5.5 Psykisk ohälsa bland ensamkommande barn.....	6
6. Teorier	8
6.1 Systemteorin	8
6.2 Anknnytningsteorin	9
6.4 Rollteorin	9
6.5 KASAM-teorin	10
7. Metod	11
7.1 Littratorsökning	11
7.2 Intervjumetod.....	11
7.3 Urval	12
7.4 Genomförande	12
7.5 Analysmetod	12
7.6 Trovärdighet och tillförlitlighet	13
7.7 Metodreflektion	13
8. Etiska överväganden	14
9. Resultat	15
9.1 Boende och utslussverksamhet	15
9.2 Relationen.....	16
9.3 Språk och utbildning	17
9.4 Integration.....	18
9.5 Känslan av ensamhet och utanförskap.....	18
9.6 Psykisk ohälsa hos ensamkommande barn med erfarenhet av en asylprocess	19
9.7 I väntan på uppehållstillstånd	19
9.8 Sammanfattning av intervjuerna.....	20
10. Analys	20
11. Diskussion	22

12. Slutsatser	24
13. Referenslista	26
Bilaga 1-Missiv	30
Bilaga 2-Intervjuguide.....	31

1. Inledning

Varje år tvingas barn lämna sina föräldrar, nära och kära och kämpa för sin överlevnad. Det finns barn som lämnar allt i sitt land för att bygga upp ett nytt liv någon annanstans i världen, långt bort (Socialstyrelsen, 2013; Brededl-Lindqvist, 2004; Davishpour & Månsson 2019). När barn under 18 år som kommer till Sverige utan föräldrar eller andra vårdnadshavare kategoriseras de som ensamkommande barn. Många barn separeras från sina föräldrar och skickas av föräldrarna till europeiska länder med en förväntning om att barnen ska få ett bättre liv och framtid. Dessa barn har förutom en separation från föräldrar och andra viktiga personer i livet ofta svåra traumatiska upplevelser bakom sig som tortyr och förföljelse (Socialstyrelsen, 2013; Brededl-Lindqvist, 2004; Davishpour & Månsson 2019).

Ensamkommande barn är en del av de globala migrationsströmmarna. Under de senaste åren har antalet ensamkommande barn ökat och under 2015 ansökte 35 369 ensamkommande barn om asyl i Sverige (Migrationsverket, 2021). Det finns flera orsaker till att barn flyr från sitt hemland. Vissa har lämnat sitt hemland på grund av krig, katastrofer, trakasserier och förföljelse samt risk för både liv och hälsa i sina hemländer. En del är offer för människohandel för sexuella ändamål eller slaveri. Orsakerna kan även vara ekonomisk misär eller att barn flyr från kränkande situationer. Dessa unga immigrerar av olika skäl och de metoder som de använder för att lämna sitt land varierar. En avgörande skillnad mellan ensamkommande barns och vuxna immigranternas situation är att barnen är mer utsatta (Ahmadi, 2013).

När ensamkommande barn kommer till Sverige går de igenom det byråkratiska systemet som skapats av regler och strukturer för de organisationer som de kommer i kontakt med. I Sverige möter de både nya möjligheter och svåra utmaningar, som till exempel att bo i otrygga institutionsmiljöer där det finns rutiner och arbetsmetoder som ofta inte är anpassade efter de ensamkommande barnens förutsättningar (Ahmadi, 2013). Många av dessa barn verkar må bra i längden, fullföljer en gymnasieutbildning och förefaller integrerade i det svenska samhället (Socialstyrelsen, 2013).

Ensamkommande barn är ofta drabbade av psykisk ohälsa i form av ångest och posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Dessa barn har svåra upplevelser bakom sig och de lider ofta av oro, mardrömmar och trauman. Dessa barn mår psykiskt dåligt på grund av ovissheten, stressen och rädslan inför framtiden (Socialstyrelsen, 2013; 2020; Celikaksoy & Wadensjö, 2016). När dessa barn mår dåligt, remitteras de till Barn och ungdomspsykiatri (BUP). Ensamkommande barn hamnar främst på BUP på grund av tidigare trauman och i vissa fall när de får avslag på sin asylansökan. För att komma till rätta med de ensamkommande barnens psykiska ohälsa krävs terapi och en längre tids behandling (Socialstyrelsen, 2013). Det är viktigt att tidigt upptäcka risker och erbjuda vårdinsatser eftersom detta är nödvändigt för barnens integration, hälsa och funktionsförmåga (referens). I början av integrationsprocessen behöver barnen rätt insatser av inblandade aktörer så att de får möjlighet att känna sig delaktiga i samhället, till exempel genom fritidsaktiviteter som stimulerar språkutvecklingen (Hessle, 2009; Socialstyrelsen, 2020). Integrationsprocessen är en tvåsidig process som sker både på samhällelig och individuell nivå. Samhället hjälper barnen i deras integrationsprocess genom riktlinjer i form av utbildning och

boende vilket gör det möjligt för dessa barn att uppnå sina mål och integrera sig i det nya landet (Hessle, 2009; Socialstyrelsen, 2020).

Socialtjänsten har huvudansvaret för mottagandet av ensamkommande barn både under asylprocessen och efter beslut om uppehållstillstånd eller avslag på asylansökan. Vid avslag gäller socialtjänstens ansvar fram till att barnet har utvisats. Socialtjänsten fattar beslut om barns behov av stödinsatser och placerar barnen i familjehem, hem för vård eller boende (HVB) eller så kallade jourhem. Socialtjänsten kan möjliggöra för ensamkommande barn att få möjligheter att gå i skolan och lära sig svenska. Barnen kan få den hälso- och sjukvård och tandvård de behöver. Det är viktigt att ge rätt insatser till barnen, att upprätthålla kontakten med sina anhöriga i sitt ursprungsland och andra delar av världen för deras hälsa och välbefinnande (Socialstyrelsen, 2013).

2. Bakgrund

År 2015 ansökte 35 369 ensamkommande barn om asyl varav 3 076 beviljades uppehållstillstånd. En studie av Migrationsverket (2021) visar att invandringen år 2020 minskade till följd av coronapandemin. Endast 500 ensamkommande barn kom till Sverige och sökte asyl varav 255 fick sin ansökan beviljad (Migrationsverket, 2021).

Enligt Migrationsverket (2018) bör ensamkommande barn som ansöker om asyl bevisa att sin uppgivna identitet är sannolik, och om ensamkommande barn inte kan fastställa sin ålder informerar Migrationsverket om möjligheten till en medicinsk åldersbedömning. Migrationsverket (2018) beskriver att regeringen fattade beslut den 19 maj 2016 om att Rättsmedicinalverket (RMV) kan genomföra medicinska åldersbedömningar för målgruppen ensamkommande barn som ansöker om uppehållstillstånd. Migrationsverket beställde omkring 11 300 medicinska åldersbedömningar hos (RMV). Under 2017 gjordes 7 032 medicinska åldersbedömningar, 6775 var pojkar och 248 var flickor (ibid.).

Den 3 maj 2017 fattade regeringen ett beslut om den så kallade gymnasielagen. En bakomliggande orsak till detta beslut var att 35 369 ensamkommande barn kom till Sverige och sökte om asyl under 2015 (Migrationsverket, 2018). Enligt lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå (gymnasielagen) gäller att de som är i åldern 17 till 24 år och som studerar på gymnasienivå erhåller ett tidsbegränsat uppehållstillstånd under gymnasietiden, där efter har de sex månader på sig att skaffa en fast anställning för att migrationsverket ska förlänga uppehållstillståndet (ibid.).

3. Problemformulering

Inspektionen för vård och omsorg, IVO (2018), har under lång tid påpekat brister som berör socialtjänstens uppföljningar av placerade barn vid HVB-hem. IVOs granskning visar att cirka en tredjedel av alla barn vid HVB-hem inte har fått möjlighet till enskilda samtal med en socialsekreterare. Drygt hälften av barnen har inte fått regelbundna hembesök av socialsekreterare vid det HVB-hem där barnen bor (ibid.). IVO (2018) har noterat att

socialtjänsten många gånger har alltför långa utredningstider och på vissa håll saknades genomförandeplaner för ensamkommande barn. Det förekommer även att socialnämnden sällan uppdaterar genomförandeplaner och vårdplaner. Detta arbete är en viktig del av socialtjänstens uppföljningar av placerade barn på HVB-hem (ibid.).

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka ensamkommande barns upplevelser av integrationsprocessen bland barn som har erfarenhet av att bo på ett HVB-hem.

Studien avser tiden som de bodde på HVB-hem och deltagarna var 15–17 år under tiden för boendet vid HVB-hem. De är idag mellan 21 och 27 år gamla.

Följande frågeställningar utformades för att besvara studiens syfte:

- Hur upplever ensamkommande barn sin integrationsprocess i Sverige?
- Hur upplever ensamkommande barn att de har integrerats i samhället?
- Hur har ensamkommande barn upplevt bemötandet vid HVB-hemmet?
- Hur mådde de ensamkommande barnen under sin asylprocess?

5. Tidigare forskning

Under detta avsnitt presenteras kort hur mottagandet av ensamkommande barn går till i Sverige, en beskrivning av tidigare forskning om integration och integrationsprocessen, relationsskapande mellan socialarbetare och ensamkommande barn, socialtjänstens arbete med ensamkommande barn, samt psykisk ohälsa bland ensamkommande barn.

5.1 Mottagandet

Fälldins och Strands (2010) studie visar att alla ensamkommande barn under 18 år som kommer till Sverige ansöker om asyl på Migrationsverkets ansökningsenhet. Migrationsverket ansvarar för att ta emot asylansökningar och prövar om barnen har rätt till uppehållstillstånd. Där barnet först anländer, söker asyl och erbjuds ett tillfälligt boende benämns ankomstkommun. Därefter anvisar Migrationsverket barnen till den kommun som tar över ansvaret, så kallad anvisningskommun. Anvisningskommunen har ansvaret för att barnen får den hjälp och stöd som de behöver. Kommunen ansvarar för att upprätta långsiktiga planer för barnen och kommunen behöver därför utreda barnens individuella behov, fatta beslut om insatser, se till att barnen erbjuds skolundervisning och kommer i kontakt med sjukvården vid behov (ibid.).

Socialstyrelsen (2013; 2020) beskriver att länsstyrelsernas uppgift är att se till att landets kommuner tar emot ensamkommande barn och unga inom den grad som är rimlig. Kommunens socialtjänst har huvudansvaret för det praktiska mottagandet av ensamkommande barn både under asylprocessen och efter, oavsett om barnet får uppehållstillstånd eller avslag. Vid en avslagen asylansökan gäller ansvaret fram till att barnet har utvisats. Socialtjänsten fattar beslut om barns behov av stöd, daglig omsorg, eventuellt särskilt stöd, och placerar barnen i

familjehem, HVB-hem eller jourhem (ibid.). Enligt Backlund et al. (2021) har kommunerna fått ansvaret att anordna boende för asylsökande ensamkommande barn sedan 2006.

5.2 Integration och integrationsprocess

Enligt Jonsson et al. (2012) är det viktigt att skilja mellan integration och assimilering när man pratar om integration. Sveriges integrationspolitik bygger på tolerans och samexistens med andra kulturer (mångkulturalism), inte en politik som avser att göra invandrare till "svenskar" i en kulturell mening, exempelvis att invandrare ska ta över "svensk tradition". Deras sociala integration måste istället ske på deras egna villkor. Här är det även viktigt att skilja mellan kulturell, social och strukturell integration. Jonsson et al. (2012) ser integration som flerdimensionell, där de olika dimensionerna är relaterade till varandra. Den kulturella och sociala integrationen är av stor betydelse för identitet, religion och attityder hos ungdomar. Den strukturella integrationen handlar om medverkande, genom att påverka något i samhället, till exempel när det gäller jämlikhet i skolan eller på arbetsmarknaden (ibid.).

Diaz (1997) beskriver att integration definieras som ett socialt fenomen, som är relaterat till kvaliteten på immigranternas deltagande i olika typer av sociala relationer i samhället. Det sociala livet är en av de viktigaste faktorerna när det handlar om integrationsprocessen för immigranter såsom ensamkommande barn. De ska lära sig svenska, gå i skolan och få svenska vänner. Detta leder till nya kontakter i samhället. Det är viktigt att den lokala myndigheten som tar emot immigranter har en långsiktig plan som kan underlätta kontaktskapandet (ibid.). När det gäller den sociala integrationen i Ahmads (2013) studie visade det sig att ensamkommande barn och unga söker efter personliga relationer både med socialarbetare på boendet och i skolan. De ensamkommande berättar om en mängd hinder som gör det svårt att få kontakt med svenska ungdomar. De beskriver att de svenska ungdomarna inte är villiga att släppa in dem i gemenskapen. Detta bidrar till isolering och utanförskap (ibid.).

Enligt Goodman och Wright (2015) handlar integration om att migranter som kommer till ett nytt land och integreras genom att vara delaktiga, ha en vilja och fokus på språket och regler som finns i värdlandet (ibid.). Enligt Wernesjö (2019) är den allmänna uppfattningen när man talar om integration att likställas vid "att komma in i samhället". Kommunen och socialarbetaren har tillsammans med individen ansvar för utbildningen. De socialarbetare som arbetar med de ensamkommande barnen stödjer dem i integrationsprocessen (ibid.).

I den här studien fokuserar jag främst på språkkunskaper, utbildning, den svenska kulturen samt socialt nätverk som viktiga delar av barns integration i ett nytt samhälle.

5.3 Relationsskapande mellan socialarbetare och ensamkommande barn

George och Ellison (2015) beskriver att det är bra att socialarbetaren har en god relation med ensamkommande barn, eftersom det underlättar för socialarbetaren att få en förståelse för barnens behov och kulturella skillnader mellan barnen och dem själva. En god relation mellan socialarbetare och barn minskar risken för onödiga konflikter, samtidigt som barnen får möjlighet att uttrycka sig och känna sitt värde (ibid.). I Trontos (2010) studie visade det sig att socialarbetare behöver ha ett öppet och ärligt bemötande gentemot barnen för att kunna skapa

en god relation där båda parter kan lita på varandra. Det är viktigt att förstå barnens behov och att respektera deras känslor och öka barns delaktighet. En främjande faktor för en god relation mellan socialarbetare och barnen är samarbete, att socialarbetare agerar positivt och stödjande med ömsesidighet och respekt (ibid.).

Schore (2003) betonar att socialarbetaren behöver ha kunskap om traumatiserade barn så att bemötandet blir bättre. Barn som blir traumatiserade tidigt i livet kan ha svårt att hantera både yttre problem och inre emotionella tillstånd. Socialarbetaren kan stödja ensamkommande barn som har upplevt trauman och svåra händelser genom att arbeta för att barnen ska utveckla sina egna förmågor och hantera sina känslor och ingivelser. Socialarbetaren ska skapa en miljö där barnen får uppleva trygghet. Det kan ta tid att göra framsteg inom grundläggande områden, innan behovet av trygghet och säkerhet är tillgodosett (ibid.). Socialstyrelsen (2016) lyfter fram att verksamheter såsom HVB-hem kan behöva att deras anställda har olika etnisk bakgrund, vilket kan underlätta mötet med den berörda målgruppen.

Enligt 2 § första stycket Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn, är det överförmyndaren som utser god man för barnet till att vara både i vårdnadshavarens och förmyndarens ställe (ibid.). Enligt Socialstyrelsen (2020) och Andersson och Hall (2013) utses en god man när ensamkommande barn kommer till en ankomstkommun. God man ska finnas tillgänglig för barnet och hjälpa barnet att hantera ekonomin. God man ska se till att barnets behov tillgodoses. I det fall där god man ser att något problem uppstått för barnet, ska denne meddela socialsekreteraren som utreder barnet. När det gäller det praktiska arbetet kring barnen ansvarar god man tillsammans med socialarbetarna på HVB-hem. Dessa personer som hjälper barnen att bli självständiga i samhället (ibid.). Socialstyrelsen (2013) och Hedlund (2019) beskriver att gode mäns arbetsuppgifter är att ungdomarna blir integrerade i samhället. En god man tar ansvar för att ge ungdomen trygghet och stöd. Det är bra att barnen har en god relation med god man och att relationen medför kunskap och på så sätt ökar kvaliteten i uppdraget. En nära relation till ungdomen är för en god man en förutsättning för att kunna ansöka om insatser i rätt omfattning (Socialstyrelsen, 2013; Hedlund, 2019).

5.4 Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn

Fälldin och Strand (2010) beskriver att Migrationsverket placerar ensamkommande barn antingen i familjehem eller på HVB-hem. Migrationsverket kan även placera ensamkommande barn hos en familjemedlem eller närstående (ibid.). Enligt 6 kap.1§ Socialtjänstlagen (2001:453) (Sol) har Socialnämnden ett ansvar att ta emot barn och unga mellan 16 och 20 år och placera dem på ett lämpligt HVB- eller familjehem. HVB-hemmet ska tillgodose barnens behov av en trygg miljö, daglig omsorg och god vård samt stöd för att växa och utvecklas på rätt sätt. Socialsekreteraren utreder de ensamkommande barnens behov av hjälp, insatser och placering samt ansvarar för att insatserna följes upp. Socialsekreteraren ska besöka barnet med jämna mellanrum i den utsträckning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål. Socialstyrelsen (2020) beskriver att ensamkommande barn ska placeras skyndsamt men med kvalitet, anpassa placeringen efter barnets ålder, kön och med vetskap om nationalitet och förekomsten av etniska konflikter. Barnets behov av stöd och att det finns ett fortlöpande sammanhang i placeringen, och förändringar av den efter hand som barnet blir äldre, är också

viktigt (ibid.).

Socialstyrelsen (2020) och IVO (2018) beskriver att socialsekreterare skriver en vårdplan om barnets behov och vårdplanen ska utformas tydligt samt hur barnet och vårdnadshavaren eller god man ser på den planerade vården. Socialstyrelsen (2020) och IVO (2018) ska redogöra för när det framkommer nya behov hos barnen och vårdplanen ska uppdateras minst var sjätte månad. Socialsekreteraren ska ha regelbunden kontakt med boendet för att bedöma om barnen är i fortsatt behov av stöd från verksamheten. Socialsekreteraren gör en omprövning av vården som är en väsentlig del av socialtjänstens uppföljningar av placerade barn på HVB-hem. Uppföljning görs av vårdplaner och samtal med barnet, god man eller vårdnadshavare minst en gång var sjätte månad. Socialarbetarna arbetar utifrån vårdplanen och skriver en genomförandeplan i samråd med barnen och den gode mannen, genomförandeplanen som ligger till grund för det fortsatta arbetet. Genomförandeplanen ska upprättas i samråd mellan socialsekreteraren och HVB-hem personalen med jämna mellanrum (Socialstyrelsen, 2020; IVO, 2018).

Backlund et al. (2021) argumenterar för att HVB-hem för ensamkommande har utformats för att passa andra grupper än ensamkommande barn och därför behöver anpassas mer till ensamkommande barns förutsättningar. Socialarbetarna ska se till att barnens grundläggande behov blir tillgodosedda. En förtroendefull relation mellan socialarbetaren och barnen är avgörande för att en god relation dem emellan och det minskar risken för onödiga motsättningar. Miller et al. (2013) lyfter också att ensamkommande barn upplever en oro och rädsla i förhållande till myndigheter i Sverige. Ahmadi (2013) beskriver att det finns flera studier som visar att ensamkommande barn ofta känner sig mycket ensamma och upplever utanförskap under sin första tid i Sverige. Det finns ett glapp mellan barnens förväntningar på integrationen. Det visade sig att dessa barn ofta flyttats mellan olika HVB-hem. Socialarbetarna anstränger sig för att hantera problemen som uppkommer då organisationens insatser och arbetssätt sällan är anpassade efter ensamkommande barns önsknings och förutsättningar (ibid.). Barnombudsmannen (2017) beskriver också att ensamkommande barn flyttas mellan olika HVB-hem, skolor och städer, ibland flera gånger inom kort tid, vilket anses som speciellt problematiskt: *”Att de får flytta och byta skola så många gånger. En elev här har varit i Sverige ett år nu och han har bott på sex olika ställen och gått i tre olika skolor. Inte bra för trygghet och anknytning. Att bryta upp och gång på gång och tvingas skapa nya relationer ses också som en påfrestning: ’Separation från familjemedlemmar, ovissheten, många flyttar flera gånger innan den slutliga placeringen är klar. Det innebär att hela tiden behöva skapa nya kontakter och nya relationer, nya sociala koder i nya sammanhang. Sorg över alla förluster och mycket nytt att ta in.”* (Barnombudsmannen, 2017, s. 13).

5.5 Psykisk ohälsa bland ensamkommande barn

Enligt Barnombudsmannen (2017) definieras psykisk hälsa som att individer upplever sin existens som meningsfull, kan använda sina egna resurser, vara delaktiga i samhället och har förmågan att hantera normala motgångar i livet. Psykisk ohälsa är däremot psykiska störningar som stör hälsan och påverkar individens vardagliga liv negativt (ibid.). I Hessles (2009) studie visades att den ovisshet, ångslan, ensamhet, traumatiserade erfarenheter och längtan efter

familjer, som de ensamkommande barnen känner under den första tiden, påverkar deras psykiska hälsa. Studien visade även att samtliga av de 100 barn som studerades uppvisade oro och mer än hälften av barnen behövde extra stöd eller behandlingsinsatser på grund av posttraumatiska stressreaktioner, nedstämdhet, rädsla eller utagerande (Hessle, 2009).

Barnombudsmannen (2017) har gjort en studie där 450 ensamkommande barn och unga intervjuades under perioden oktober till december 2015. Under 2016 utfördes även 64 gruppintervjuer med totalt 145 barn och unga, 80 av dessa barn hade kommit till Sverige med sina föräldrar och resterande var ensamkommande. Det skickades även en enkät till 1000 skolsköterskor som hade kontakt med nyanlända elever och 574 av dessa skolsköterskor har svarat. Det gjordes även tre enskilda telefonintervjuer med sjuksköterskor på barnavårdscentraler. I Barnombudsmannens (2017) studie framkom att det vanligaste hälsoproblemet hos ensamkommande barn är psykisk ohälsa. Barnen lider främst av depression, trauman, posttraumatisk stress och självska debeteende. Barnen som kommit ensamma till ett nytt land har sömnsvårigheter, mardrömmar och oro både för familjemedlemmar som inte finns med och inför framtiden. Enligt studien känner de studerade barnen att de lever under en ständig oro och stress när de tänker på beslutet om asylansökan och utvisning. En del av de unga kan inte sova på nätterna och vaknar flera gånger varje natt. De har svårt att somna om på grund av tankar på sin familj och framtid. Många ensamkommande som farit illa av asylprocessen har en upplevelse av att de som befinner sig i samma situation känner likadant (Barnombudsmannen, 2017).

Klöfvermark och Manhica (2019) beskriver att det finns ett flertal orsaker till ensamkommande barns psykiska ohälsa. Det finns flera riskfaktorer i livet i ursprungslandet, till exempel krigsrelaterade upplevelser som ibland lett till en förlust av familjemedlemmar och erfarenheter av att ha bevittnat mord. Flyktvägen till värdlandet innebär vanligtvis att ta långa och farliga vägar, där barnen kan ha blivit misshandlade, fängslade eller utnyttjade. Många ensamkommande barn som kommer till Sverige har svåra erfarenheter av krig och tortyr, vilket kan leda till posttraumatisk stress. Det finns även erfarenheter i ett nytt land som är svåra. Barn som lever utan föräldrarnas sociala stöd i ett främmande land, kan också vara en riskfaktor för psykisk ohälsa (Klöfvermark & Manhica, 2019). Enligt Socialstyrelsen (2016) är avsaknad av anhöriga en orsak till den psykiska ohälsan. Tillfälliga asyllagar om uppehållstillstånd kan också leda till psykisk ohälsa. Barnen känner stress även om de inte kommer från ett krigsområde, utan av att de flyttar från ett land till ett annat. Symptomen kan vara sömnsvårigheter, diffusa smärtor eller koncentrationssvårigheter och självska debeteende (ibid.).

Celikaksoy och Wadensjö (2016) beskriver att ensamkommande barns psykiska hälsa tenderar att försämrans under långa tider i väntan på beslut om uppehållstillstånd (ibid.). Enligt Socialstyrelsen (2013) är en av orsakerna till psykisk ohälsa hos ensamkommande barn ovissheten och väntan på ett slutgiltigt beslut. Det behövs särskilda stödinsatser för att utveckla strategier så att de bättre kan hantera svårigheterna. Det finns behov av hjälp, till exempel vid bearbetning av sådant som har varit känslomässigt jobbigt (ibid.). Barnombudsmannen (2017) beskriver att ovissheten och väntan på besked om asyl orsakar ohälsa hos barnen. Ovissheten

kan orsaka betydande psykisk stress, vilket vanligtvis leder till koncentrationssvårigheter och sömnsvårigheter. Detta har i sin tur sociala konsekvenser i det dagliga livet och i skolan. En annan orsak till psykisk ohälsa kan vara den långa asylprocessen. Ensamkommande barn flyttas ofta flera gånger under några få månader, vilket orsakar ännu mer lidande för dem, då de inte kan skapa kontakter och relationer, något som kan skada anpassningen (ibid.).

I den här studien fokuserar jag på tiden i det nya landet för ensamkommande barn och om asylprocessen har haft betydelse för den psykiska ohälsan.

6. Teorier

Under detta avsnitt beskrivs fyra teorier: systemteorin, anknytningsteorin, rollteorin och KASAM-teorin. Enligt Castor (2019) beskriver systemteorin processer inom och mellan individer. Inom individen samverkar beteenden, föreställningar och känslor på ett sätt som påverkar varandra. Bolwby (1994) menar att anknytningsteorin förklarar hur viktigt det är för barn att ha en trygg vuxen att knyta an till. Ahmadi et al. (2013) beskriver att rollteorin förklarar människors beteenden utifrån deras roller. Det handlar om samverkan mellan individer och hur de hanterar olika situationer. Enligt Hult och Waad (1999) utgår KASAM-teorin från att mening och tillhörighet är viktigt för att bibehålla eller utveckla en god psykisk hälsa.

6.1 Systemteorin

Castor (2019) beskriver att systemteorin innebär hur individer påverkar varandra. Inom systemteorin kan till exempel samhället och familjer räknas som ett system, och alla medlemmarna i ett system har ett speciellt samspel. Castor (2019) beskriver att individer är i behov av varandra när det gäller att hålla ihop systemet eftersom varje medlems emotionella känslor och beteenden påverkar varandra i systemet. Enligt systemteorin är människors gemenskap betydelsefull, individer formas av vilka människor de har kontakt med. När det sker en förändring i systemet tvingas alla inom systemet att anpassa sig till den. Enligt systemteorin finns det två styrsätt av system: ett inre och yttre. Den inre styrningen förklarar förhållandet mellan olika individer och deras samverkan i systemet, den yttre styrningen handlar om hur systemet förhåller sig till omvärlden (ibid.).

Forsberg och Wallmark (2002) menar att systemteorin skiljer på formella och informella kontaktnät och sociala relationer. Formella kontaktnät och sociala relationer innebär att man har kontakter med organisationer och myndighetspersoner. Detta handlar till exempel om ekonomiskt bistånd och kontakt med läkare. Det informella kontaktnätet innebär att man har kontakter och sociala relationer med till exempel familj och vänner andra viktiga personer i livet. Detta handlar om emotionella känslor och praktisk hjälp (ibid.).

Systemteorin kan bidra till att förstå hur barns liv påverkas av samhällssystem under tiden på HVB-hemmet. Utifrån systemteorin koncentrerar jag mig på betydelsen av de formella kontaktnät som ensamkommande barn kommer i kontakt med, som till exempel socialtjänsten, Migrationsverket och sjukvården samt andra tjänstemän. Min utgångspunkt är att de har möjlighet att ge verktyg som underlättar integrationen för ensamkommande barn.

6.2 Anknytningsteorin

Bolwby (1994) beskriver att anknytningsteorin förklarar varför det är ett grundläggande behov för barn att knyta an till någon. Känslomässiga band växer mellan barn och vårdnadshavare. Det är bra att vårdnadshavaren tidigt lägger fokus på att stärka banden mellan sig och barnet så att barnet får en god individuell utveckling. Barns anknytningsbehov innebär att omgivningen runt barn behöver ha rätt kompetens och förståelse för att möta barns behov eftersom barn inte själva kan tillfredsställa sina grundläggande behov. Barn är i behov av vårdnadshavare och andra vuxna personer i sin omgivning som kan ge den trygghet som de behöver. Barn skapar anknytning och en god relation när de känner sig trygga med omgivningen i den miljö de lever i. Det viktigaste som ger barn individuell utveckling är att det finns en trygg bas, exempelvis när barn är sjuka eller utsatta (Bolwby, 1994). Vårdnadshavare eller god man har en viktig roll i barns liv så att de utvecklar sina psykiska och fysiska färdigheter i en trygg miljö (ibid.).

Min tolkning utifrån anknytningsteorin är att både gode män och socialarbetare som arbetar med ensamkommande barn ikläder sig föräldrars roll, och kan uppmuntra barnen och underlätta integrationen i det nya samhället. Utifrån anknytningsteorin behöver ensamkommande barn någon vuxen som tar föräldrarollen och ger tröst och trygghet. En trygg miljö ger de ensamkommande barnen en möjlighet att gå vidare. Barnen är i behov av vuxnas stöd tills de har byggt upp ett eget socialt nätverk. Jag har därför frågat respondenterna om anknytningen och relationen till socialarbetare. Socialarbetare kan skapa en god relation, trygghet och förtroende med ensamkommande barn vid HVB-hem. Anknytningsteorin är alltså en utgångspunkt på så sätt att jag utgår från att det är betydelsefullt för ensamkommande barn att skapa relationer från första dagen som barnen kommer till ett HVB-hem.

6.4 Rollteorin

Enligt Ahmadi et al. (2013) beskriver rollteorin samverkan mellan individer och hur de hanterar olika situationer. Roller är också beteenden som är relaterade till människor som har specifika positioner i den sociala strukturen. Det handlar om förväntningar men även om principer och riktlinjer. Det gäller den sociala roll som formas i samspelet med andra individer, där alla har rättigheter och skyldigheter. Socialarbetare har en viktig roll genom att de bör handla med en struktur, tydliga mål och ha hög tillit och trygghet bland barnen (Ahmadi et al., 2013). En socialarbetare kan till exempel ge stöd så att ett barn utvecklas som person och kan bidra till ett bättre samhälle. Socialarbetare kan hjälpa barn att finna nya vägar till att hitta svenska vänner genom att till exempel delta i föreningsliv. Barn behöver återkoppling för att utvecklas och för barn som har kontakt med socialtjänsten är det viktigt att socialarbetaren skapar en fungerande återkopplingskultur. När det gäller barnens roll så är det viktigt att barnen lyssnar på vuxna i sin omgivning och att de vågar ställa frågor som de funderar över (ibid.).

Jag använder rollteorin för att belysa vikten av samspelet mellan socialarbetare och de ensamkommande barnen. Socialarbetare har kunskap och kan hjälpa barnen med att förstå vad som är rätt och fel. Det är olika aktörer som arbetar med dessa barn och samverkan är också viktigt för att barnen ska få ett bra mottagande.

6.5 KASAM-teorin

Enligt Borgman et al. (2019) utgår KASAM-teorin från att känslan av mening och tillhörighet är viktigt för att bibehålla eller utveckla den mentala hälsan. KASAM består för känsla av sammanhang. Det går inte alltid att främja hälsan genom att undvika stress, enligt teorin behöver även stress och motgångar handskas genom att ha eller skapa en känsla av sammanhang i livet. En känsla av sammanhang kan uppnås genom att tillvaron görs begriplig, hanterbar och meningsfull (Borgman et al., 2019). Enligt Hult och Waad (1999) innebär begriplighet att något är förståeligt, strukturerat och tydligt. Utifrån den här teorin är det begripligt för barn, om socialarbetaren arbetar på HVB-hem är tydliga när det gäller regler, och rutiner på boendet.

Meningsfullhet innebär att individer känner sig delaktiga i det som sker enligt Hult och Waad (1999). Ett exempel är att elevinflytandet och delaktigheten i skolan leder till gemensamma värderingssystem. Detta påverkar i sin tur meningsfullheten och ungdomarnas känsla av sammanhang och samhörighet. Ett sätt att arbeta med barnen är att ha strukturerade och regelbundna samtal med barnen. På detta sätt ökar perspektivtagandet för att barnen lösa svåra utmaningar och minskar onödiga konflikter (ibid.).

Hult och Waad (1999) beskriver att socialarbetare kan stärka barns och ungas självförtroende genom att visa att de tycker om barn och unga som person. Barn och unga får bekräftelse från de vuxna så att de känner sig trygga i sig själv. På detta sätt kan de skapa ett positivt självförtroende. Det blir lättare för unga att våga lita på socialarbetare och andra vuxna i sin omgivning. Genom att förstärka deras positiva egenskaper känner de trygga i sig själva och blir mer självständiga. Barn är mer beroende av vuxna för att få ett godkännande från sin omgivning innan de bestämmer sig (ibid.). Enligt Hult och Waad (1999) handlar KASAM om att individer ska må bra och behöver känna sig delaktiga i ett sammanhang, genom att använda strategier att hantera stress på ett medvetet sätt så att det inte leder till problem. Det handlar om hanterbarhet att individer har de resurser som krävs för att kunna möta olika utmaningar i livet. Individer som är intresserade av olika aktiviteter, som till exempel styrketräning, fotboll, och de som har en fritidssysselsättning får en ökad självkänsla och känner gemenskap med andra (ibid.).

KASAM kan ha en betydelse för ensamkommande barns psykiska hälsa (Borgman et al., 2019), därför utgår jag ifrån KASAM-teorin om faktorer som kan gynna individens hälsa, att vara frisk. Individer bör vara socialt öppna och beredda till samarbete med andra för att underlätta sin situation. Det handlar om social kompetens och förmågan att förstå sociala koder, att erbjudas att umgås med andra människor och vänner. Gemenskap och medkänsla påverkar upplevelsen av meningsfullhet genom att öka individens intresse till existens. Detta innebär att öka individens känsla av sammanhang att hantera stressen och påfrestningar (Hult och Waad, 1999). Jag har valt att använda mig av KASAM-teorin för att det är intressant att undersöka om och hur socialarbetare stödjer barn och unga. Socialarbetare kan genom samtal med barnen upptäcka förmågor hos barnen som gör det möjligt att minska stressen, till exempel att utöva fritidsaktiviteter.

7. Metod

Under detta avsnitt beskrivs litteratursökning, intervjumetod, urval, genomförande, analysmetod, trovärdighet och tillförlitlighet samt metodreflektion.

7.1 Litteratursökning

Jag sökte efter vetenskapliga artiklar för studien med hjälp av databaserna Socindex och Swepub (september till december 2021). Avsikten var endast att hitta vetenskapligt granskade artiklar från dessa databaser. Vid sökningen på SocIndex gav sökordet "refugee children" träff för 27 artiklar, medan "unaccompanied refugee children" fick 9 träffar. Vid sökningen på Swepub hittades 10 artiklar med sökordet "ensamkommande barn" och "ensamkommande flyktingbarn" fick 2 träffar. Jag valde att begränsa min sökning till artiklar som har publicerats under 2009–2021. Efter att jag läst de artiklar som jag bedömde som mest relevanta för ämnet valde jag i nästa steg fem artiklar till min studie. Förutom vetenskapliga artiklar användes en doktorsavhandling (Castor, 2019) myndighetsrapporter, lagar och kurslitteratur till socionomprogrammet vid Umeå universitet.

7.2 Intervjumetod

Datainsamlingen genomfördes med en kvalitativ metod. Enligt Bryman (2011) har en kvalitativ metod en avsikt att belysa upplevelser och uppfattningar av någon specifik livssituation. Det börjar med individens personliga upplevelser och förståelse av det specifika i sin livssituation. I kvalitativa studier koncentrerar sig forskaren på att samla in material och tolka aktuella texter (ibid.).

Bryman (2011) beskriver att forskare bör vara hänsynstagande vid genomförandet av kvalitativ forskning. Fördelen med kvalitativ forskning är att den går på djupet hos forskningsobjektet och kan ge en god helhetsförståelse för det som studeras. Det är lämpligt med ett kvalitativt angreppssätt vid subjektiva forskningsfrågor, såsom om individers erfarenheter av ett socialt fenomen. Individer som delar med sig av sina upplevelser och erfarenheter kan bidra till nya sätt att förstå och förklara det som studeras. Nackdelen med kvalitativ forskning är att det kräver att forskaren har mycket färdigheter och ordning vid analysprocessen och det kan ta mycket tid att sammanställa kvalitativ forskning. En annan nackdel är att informationen forskaren får från informanter är väldigt begränsad (ibid.).

Den datainsamlingsmetod som användes i den här studien var semistrukturerade intervjuer. Denna intervjumetod är lämplig för denna typ av studier, då deltagarna kan prata fritt utifrån sina upplevelser och erfarenheter. Deltagarna ges då möjlighet att kunna ge sina synpunkter på de aktuella områdena som studien fokuserar på. Fem deltagare intervjuades en i taget. En intervjuguide användes där intervjufrågorna har sorterats i olika teman (bilaga 2). Intervjufrågorna ska vara sammankopplade med de teman som skulle besvaras i studiens syfte (Bryman, 2011; Fejes & Thornberg, 2019).

7.3 Urval

Målgruppen för studien är ensamkommande barn. Kriterier för att delta i studien var att individen har kommit som ensamkommande barn till Sverige när hen var mellan 15 och 17 år gammal. Samtliga deltagare har bott på HVB-hem för ensamkommande barn och de har varit i Sverige i minst fyra år och genomgått asylprocessen. Fyra års vistelsetid i Sverige bedömde jag vara en rimlig tid för att respondenterna skulle kunna ha en uppfattning om hur deras integrationsprocess under HVB-tiden avlöpt. Samtliga har fått uppehållstillstånd och är mellan 21 och 27 år gamla idag. Eftersom intervjuerna hölls på svenska var det viktigt att deltagarna talade bra svenska så att det skulle kunna gå att kommunicera tillräckligt tydligt.

Vid urvalet av deltagare gjordes ett bekvämlighetsurval. Enligt Bryman (2011) innebär det att personer som är lättillgängliga för intervjuaren kontaktas. Min erfarenhet av att jobba på HVB-hem med ensamkommande barn gjorde att jag hade goda möjligheter för att kontakta ensamkommande som har bott på HVB-hem. Tiden har varit begränsad för studiens genomförande, därför gjordes urvalet av deltagare skyndsamt. Mitt önskemål var att intervjua ensamkommande barn från olika länder. Förfrågan skickades till 12 personer och 5 av dessa svarade ja till att bli intervjuade. De som deltar i studien är fem pojkar från Afghanistan och de bor i olika kommuner i Sverige. Intervjupersonernas identiteter är anonymiserade, de benämns som *IP1* till *IP5* i resultatredovisningen.

7.4 Genomförande

Intervjupersonerna kontaktades per telefon för att bestämma tid och plats för intervjun. Jag skickade även ett mail till intervjupersonerna som innehöll ett informationsbrev. Tre deltagare intervjuades via telefon och två på plats. Intervjuerna genomfördes enskilt med varje respondent och de tre intervjuer som spelades in transkriberades efteråt där talet återgavs ordagrant till text. Två av intervjuerna spelades inte in på grund av att intervjupersonerna avböjde. Deltagarna informerades om studiens syfte och hur intervjuerna skulle gå till och att deras medverkan var frivillig, samt att de när som helst kan avbryta sin medverkan. Deras medverkan sker helt anonymt. Svaren som ges i denna intervju används endast i studiens syfte (se bilaga 1).

I denna studie användes semi-strukturerade intervjuer med hjälp av en intervjumallen som följdes. Denna intervjumetod bidrar till att skapa en öppen atmosfär (Bryman, 2011). Intervjuerna började med en allmän fråga och fortsatte med att detaljerade följdfrågor ställdes. Samtliga informanter fick samma frågor och jag ställde följdfrågor på deras svar. Intervjufrågorna ställdes i en speciell ordning men det fanns utrymme för respondenterna att uttrycka sig fritt och utforma sina svar på sina egna sätt (se bilaga 2).

7.5 Analysmetod

Bryman (2011) beskriver att en kvalitativ innehållsanalys är en lämplig metod för att analysera insamlade texter och se mönster i det insamlade materialet. Vid innehållsanalys kodar forskaren ofta texten utifrån ett visst tema och ämnesområde. Kvalitativa intervjuer baserar sig på den intervjuades ståndpunkter. Det finns olika intervjumetoder för forskaren att använda beroende på vilken typ av resultat vill man uppnå. Vid kvalitativa intervjuer vill man ha utförliga och detaljerade svar (Bryman, 2011).

Fejes och Thornberg (2019) beskriver att vid en kvalitativ analysmetod inleder forskaren med att analysera, identifiera mönster och beskriva teman i ett insamlat datamaterial. Forskaren transkriberar intervjuerna, vilket innebär att talet återges ordagrant till text och därefter kodas intervjumaterialet. Kodning sker med forskningsfrågor som utgångspunkt för att sedan tematisera koderna och samla dessa under teman (ibid.). De teman som bestämdes på förhand och användes i denna studie är ”boende och utslussverksamhet, relation, språk och utbildning, känslan av ensamhet och utanförskap, integration, psykisk ohälsa hos ensamkommande barn med erfarenhet av en asylprocess samt i väntan på uppehållstillstånd”.

7.6 Trovärdighet och tillförlitlighet

Bryman (2011) beskriver att reliabilitet handlar om att mäta trovärdigheten och tillförlitligheten i en studie. Validitet handlar om att mäta det är som mest relevant för en studie, till exempel att rätt material används vid rätt tillfälle. Det viktigt att forskaren aspirerar på att få hög reliabilitet och validitet i sin studie. Reliabilitet och validitet i kvalitativa studier innebär att kunna redogöra för hur materialet är insamlat och att arbetet med data är gjort på ett organiserat och ärligt sätt. Det finns olika kriterier inom kvalitativ forskning för att bedöma studiens tillförlitlighet. Det som är relevant vid en kvalitativ studie är att ta fasta på deltagares enskilda upplevelser och erfarenheter. För att en trovärdig studie och hög reliabilitet ska uppnås, kan en studie upprepas flera gånger (ibid.).

Vid en kvalitativ forskning behöver forskaren (Bryman, 2011) utföra den teoretiska reflektionen över en uppsättning data och samla in ytterligare information för att kunna etablera de hållbara teorierna i studien. Det är ett tydligt sätt för forskaren att koppla ihop teorin till sin forskning (ibid.). Forskningen kan ta lång tid att genomföra och bör ske inom begränsad tid. Den här studien genomfördes under en begränsade tidsperiod inom ramen för ett examensarbete.

7.7 Metodreflektion

I denna studie användes semistrukturerade intervjuer för datainsamlingen. Eftersom intervjuerna genomfördes enskilt med respondenterna påverkades deltagarna inte av varandra. Jag eftersträvade variation i deltagarnas boende, att de skulle ha bott på olika HVB-hem och i olika kommuner i Sverige. Vissa har bott på HVB-hem för ensamkommande och sedan flyttat till egen lägenhet men fick stöd av utslussverksamheten fram till 21 års ålder. Andra har flyttat direkt till egen lägenhet och har inte fått någon hjälp av utslussverksamheten. Det empiriska datamaterialet i denna studie grundas på respondenternas erfarenheter och upplevelser. Fem personer intervjuades. Urvalet av intervjupersoner var alltså litet och gjordes med ett bekvämlighetsurval, vilket påverkar generaliserbarheten av studien (Bryman, 2011). Avsikten med studien var inte att dra slutsatser om en större population, i stället var avsikten att nå en djupare förståelse för ensamkommande barns egen förståelse om sina erfarenheter av integrationsprocessen.

Om flera personer skulle intervjuats, både socialarbetare och ensamkommande flickor hade resultatet kunnat se annorlunda ut. Om fler än fem ensamkommande pojkar skulle ha intervjuats, kanske intervjuerna hade gett ytterligare perspektiv på det som studeras.

8. Etiska överväganden

Enligt Bryman (2011) finns det fyra etiska krav att ta hänsyn till vid intervjuer: *informationskravet*, *samtyckeskravet* och *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. *Informationskravet* innebär att deltagaren i forskningen ska informeras om studiens syfte och att deltagarnas medverkan är frivillig och att de när som helst kan avbryta sitt deltagande utan någon förklaring (ibid.). Jag har informerat deltagarna om detta både skriftligt via informationsbrev inför intervjun (se bilaga 1) och muntligt vid intervjun.

Enligt Bryman (2011) handlar *samtyckeskravet* om att deltagarna ger sitt samtycke till att delta i studien, helst innan intervjun påbörjats (se bilaga 1). Ett informationsbrev om studien skickades till samtliga deltagare. Samtycke till deltagandet i denna studie inhämtades från varje deltagare innan intervjuerna genomfördes, samtidigt gavs deltagarna information om studiens syfte och därefter signerades ett samtyckesbrev om deltagandet. Deltagarna har självbestämmanderätt över sitt deltagande. *Konfidentialitetskravet* innebär att alla känsliga uppgifter ska hanteras så att obehöriga inte kommer åt dem eller kan identifieras deltagarna som medverkat i intervjun. Det som antecknades under intervjun har behandlats konfidentiellt, vilket innebär att intervjuerna avidentifierades och förvarades inlåst så att obehöriga inte kan komma åt dem. Samtliga personuppgifter avkodades vid transkriberingen av intervjuerna. Det inspelade materialet skedde på mobiltelefonen och raderades omgående på mobiltelefonen efter omgående överföring till egen dator. När studien är färdig raderas intervjumaterialet. Att deltagarna anonymiseras innebär att deltagarna inte nämns vid namn i studien. *Nyttjandekravet* handlar om att informationen som insamlades från deltagarna enbart användes till denna studie. Intervjuerna skedde utifrån de forskningsetiska principer och dessa krav var till för att skydda deltagarna (ibid.).

Vetenskapsrådets (2017) forskningsriktlinjer innehåller grundläggande principer för att skydda enskildas integritet. Till exempel ska personuppgifter samlas in endast för studiens ändamål och användas i förhållande till syftet. Etiska aspekter är viktiga i forskning som involverar utsatta människor såsom ensamkommande barn (ibid.). När jag ställer intervjufrågor är det möjligt att väcka besvärliga minnen och känslor hos de unga vuxna om erfarenheter som barn. Enligt Vetenskapsrådet (2017) kan dessa känslor vara starka och det kräver därför en stor lyhördhet och kunskap hos den som intervjuar för att kunna hantera deltagarnas svar och eventuella andra reaktioner.

Enligt Vetenskapsrådet (2017) är det viktigt att forskaren har god kunskap om forskningsområdet för att kunna bedöma risker och skydda deltagaren så mycket som möjligt (ibid.). I denna studie har jag utgått utifrån de etiska kraven vid genomförandet. Samtliga deltagare är anonymiserade och deras personuppgifter är skyddade. Deltagarna kontaktades och informerades syftet med studien samt att deltagandet är frivilligt och att de kunde avbryta

intervjun när som helst. Det insamlade materialet används enbart för studiens ändamål (se bilaga 1).

9. Resultat

I detta avsnitt presenteras intervjupersonernas upplevelser och erfarenheter av integrationsprocessen, under studiens olika teman. Intervjupersonerna benämns IP1-IP5. Som tidigare nämnts har samtliga tidigare bott på HVB-hem i cirka 1,5 till 3 år och bor i olika kommuner i Sverige. Samtliga har permanent uppehållstillstånd och bor i Sverige.

9.1 Boende och utslussverksamhet

Fyra av deltagarna tyckte att de fick hjälp av socialarbetare så att de skulle kunna klara sig på egen hand i framtiden, exempelvis med att sköta sina grundläggande hushållssysslor och få kunskap om hur det fungerar i det svenska samhället. Två av deltagarna erbjöds fritidsaktiviteter utifrån deras intressen, det kunde vara allt från simning till fotboll. Samtliga tycker att det är mycket viktigt med det första bemötandet av personalen på boendet. De berättade att när de kom till Sverige så var de inte så mottagliga för information som de fick, tankarna var då bara på asylprocessen, sin familj och att lära sig det svenska språket. När det gäller regler och rutiner på ett boende bör de vara tydliga och konkreta, tycker de flesta av respondenterna.

IP1 berättade hur han kom till Sverige. Han flydde ensam från sitt hemland när han var 14 år och bodde cirka två år i grannlandet. Han levde som barn på flykt i flera år innan han lyckades att ta sig till Sverige. Han kom först till Malmö, där han sökte asyl på Migrationsverket. Därifrån skickade de honom till ett HVB-hem för ensamkommande barn, där han kunde bo tillfälligt. Han beskrev att socialarbetarna var allmänt trevliga och tyckte att det skulle ha varit bra om han fick information om sina rättigheter och skyldigheter i det svenska samhället. IP3 tyckte att socialarbetarna saknade relevant utbildning i det HVB-hem som han bodde på, han upplevde att de inte kunde hjälpa honom på rätt sätt. Om socialarbetarna har relevant utbildning och kunskap om andra kulturer kan de utforma HVB-hemmet och anpassa det speciellt för ensamkommande barn, vilket skapar extra trygghet, menade han.

IP4 beskrev socialarbetarna som äldre kompisar som hjälpte till med vardagliga saker som till exempel läxhjälp och att laga mat. På grund av detta upplever han att han klarar sig bättre idag. Han hade möjlighet att prata med socialarbetarna om svåra saker vid behov, men han upplevde att han saknade att ha någon att prata med utanför boendet. IP5 berättade att han gick till skolan, därefter gjorde han sina läxor med socialarbetaren på boendet. Socialarbetarna motiverade honom att gå till skolan, lära sig språket, delta i fotbollsträning och även andra aktiviteter som boendet anordnade för ungdomarna. Så kunde en vanlig dag se ut för honom. IP2 berättade att han fick ett bra bemötande av socialarbetarna, och att han var delaktig genom att komma med förslag på varje så kallat husmöte, det handlade om aktiviteter och maträtter. Han upplevde att han inte fick någon information om sina rättigheter, skyldigheter och vilka regler som gäller i Sverige. Han beskrev att det fanns en brist på kunskap om hur socialarbetarna skulle arbeta med ensamkommande barn. Han menade att socialarbetarna behövde specialutbildning och kunskap om barn och unga som kommer till Sverige.

Tre av deltagarna beskriver att utslussverksamhet bedrevs av socialarbetare, bland annat erbjöd de studiehjälp i form av läxhjälp att skriva ett personligt brev, CV, och söka jobb. Deltagarna tyckte att socialarbetarna på utslussverksamheten var ett stöd för barnen vad det gällde kontakter såsom med Migrationsverket, skolan och socialtjänsten. Socialarbetarna var även ett stöd för barnen när det gällde stöd i egna boendet och samtalskontakt.

9.2 Relationen

Samtliga deltagare tycker att det är viktigt att socialarbetarna visar intresse för att bygga en bra relation med dem från första dagen. De upplevde att socialarbetarna var olika, en del engagerade sig mer än vad som förväntades av dem, medan andra engagerade sig mindre. Flera intervjupersoner berättade att de hade en bra relation och kontakt med deras gode man. De fick hjälp av sina gode män med till exempel att ta kontakt med migrationsverket, socialtjänsten, och sjukvården, hantering av viktiga papper och boka tid hos advokat.

IP1 berättade att han hade en bra relation med socialarbetarna på boendet och med sin gode man. Socialarbetarna förklarade för honom att han ska lära sig det svenska språket så fort som möjligt och utbilda sig för att få ett arbete och en egen försörjning. Det var då han bestämde sig för att utbilda sig och hitta ett arbete för att kunna försörja sig själv. Han tyckte också att det är viktigt med fritidsaktiviteter både för hälsan och för att få svenska vänner, exempelvis inom sport och träning och bygga en relation med andra personer utanför boendet som skulle kunna underlätta språkinläringen. IP2 upplevde svårigheter med att bygga en bra relation med alla socialarbetarna på grund av att man är olika och det gör att man kommer bättre överens med en del av socialarbetarna och med dem som har samma bakgrund. Han har även berättat att det varit svårt för honom att få svenska vänner och upplevde att svenskar inte pratar med immigranter och ensamkommande barn om de inte behöver.

IP4 berättade att han har flyttat ut från utslussverksamheten men har fortfarande kontakt med några av socialarbetarna. Han har en god relation med några av dem, och har fått möjlighet att bilda en kompisrelation, vilket innebär att han kan be om hjälp exempelvis med sommarjobb. IP2 och IP3 tyckte att socialarbetarna behövde lära sig mer om ensamkommande barn och deras kultur, och även få en inblick i hur det är att vara ensamkommande. Socialarbetarna behöver mer erfarenhet och den personliga lämpligheten är viktig för att kunna bemöta ensamkommande barn på ett professionellt sätt, menade de. De tyckte att en del av socialarbetarna hade bristfällig utbildning, vilket de menade medförde svårigheter att skapa en bra relation med socialarbetaren. IP3 och IP4 hade önskemål om fler gemensamma aktiviteter för att det skulle skapa en bättre samhörighet. Enligt IP3 lyckades inte socialarbetarna att skapa en gemenskap bland ungdomarna som bodde på HVB-hemmet. På grund av att socialarbetarna endast lyckades skapa en aktivitet en gång i månaden resulterade det i att grupperingar bildades bland ungdomarna efter nationalitet.

Flera av deltagarna berättade att de inte har fått möjligheten att träffa sin socialsekreterare när de hade behov av ett enskilt samtal. De ville ta upp jobbiga saker eller situationer som var

viktiga för dem med socialsekreteraren. Dessa barn önskade att ha regelbundna enskilda samtal med socialsekreteraren, men det blev ofta cirka en månad senare.

Samtliga deltagare tyckte att det var viktigt att socialarbetarna skulle bemöta ungdomar på ett bra sätt, eftersom ett dåligt bemötande ofta bidrar till konflikter och missförstånd. De har olika förutsättningar och behov. Deltagarna tyckte att det vore bra om de behandlades utifrån deras behov eftersom alla inte har samma förutsättningar beroende på deras kunskap och bakgrund. De flesta tyckte att insatser ska vara individuella och anpassas efter deras behov.

9.3 Språk och utbildning

De flesta av deltagarna svarade att de i gymnasieskolan placerades på Introduktionsprogrammet (IM) med inriktningen på att lära sig svenska. De placerades i en lämplig klass och fick undervisning i den tills att skolan bedömde att de hade tillräckliga kunskaper i svenska för att följa undervisningen i vanlig klass på IM. Där de läste alla grundskoleämnen för att uppnå behörighet till gymnasiet. En av deltagarna som saknade behörighet till gymnasiet fick istället studera på Komvux. De flesta tyckte att det är viktigt att lyckas i skolan. De tror att detta kan uppnås genom uppmuntran från socialarbetarna och gode man. De tyckte att man måste lära sig svenska språket för att det är nyckeln till att kunna komma in i det svenska samhället och samtidigt lära sig de normer och begränsningar som finns i det nya landet. De flesta tyckte att det är bra att utbilda sig för att utbildningen ökar chanserna att få ett arbete med goda villkor.

Tre deltagare kände sig mest isolerade och ensamma i skolan under de första åren då de tyckte att inga av de inrikes födda eleverna ville släppa in dem. IP3 och IP4 upplevde sig ensamma och isolerade i skolan på grund av språket och sin bakgrund. Detta gjorde att motivationen minskade för att vara i skolan. De kände sig tvungna att gå till de elever som talade samma språk som de själva gör, där de kände sig trygga och fick en tillhörighet. IP5 uttryckte det så här: ”Jag upplevde utanförskap på grund av min härkomst, både på individnivå och samhällsnivå. Jag kände mig utanför när jag gick i gymnasiet. Jag fick den uppfattningen att språket hindrade mig att komma in i gemenskapen. I själva verket var det en stor del av klasskamraterna som tog avstånd från mig på grund av att jag kom från ett annat land. Även på samhällsnivå kände jag mig utanför och tyckte att det var svårt att komma in i det svenska samhället”. Han tyckte att det var viktigt för honom att gå i skolan och lära sig svenska språket för att det skulle bli lättare att kommunicera med människor och skaffa vänner. Han lärde sig språket, och utbildade sig och fick arbete. Han önskar att alla behandlas likvärdigt i skolan oavsett nationalitet och hudfärg, speciellt när det gäller resurser och betygsättning, enligt IP5.

IP1 ansåg att då han kommit hit som barn, hade han lättare att lära sig språket och berättade att han umgicks med svenska kompisar på fritiden. Han sa att han lånade barnböcker och försökte lära sig ord med hjälp av ett lexikon. Han lärde sig språket, utbildade sig och arbetar idag inom kommunal verksamhet. Nu vill han studera vidare till tandläkare och han säger att han läser böcker nästan varje dag. IP4 tyckte att det vore bra om alla socialarbetare hade pedagogisk kunskap så att de kunde hjälpa till med läxor. Idag uppskattar han den läxhjälp som han fått av socialarbetarna tack vare dessas tydliggörande av texter och uppgifter. Han tycker att det är nödvändigt att barnen får läxhjälp så att de kan lyckas med sin utbildning.

9.4 Integration

Samtliga deltagare tyckte att det viktigt att lära sig svenska och få veta om vilka regler som gäller i Sverige samt att känna till sina rättigheter och skyldigheter. Flera tyckte att det viktiga är att lära sig språket och att hitta svenska vänner. De tyckte att en lyckad integration för dem är att först kunna språket, eftersom de då kan kommunicera med människor, det underlättar integrationen i det svenska samhället. Det är bra att ha ett arbete, betala skatt, följa Sveriges lagar och regler enligt deltagarna. Då kan man vända sig till sjukvården när det behövs och även andra myndigheter. Då känner man sig delaktig i samhället. Enligt IP5 är Sverige ett mångkulturellt samhälle men det man behöver ta hänsyn till är att respektera normer och följa lagar, regler samt värderingar som finns i det svenska samhället. IP3 säger att en lyckad integration för honom är att känna sig som en del av det svenska samhället. Då känner han en tillhörighet i gemenskapen och får en mening med livet och tänka på framtiden, utbilda sig och bilda familj.

IP2 och IP3 sa att det vore önskvärt om socialarbetarna hade ett tydligt mål att hjälpa till med etablering i samhället på ett positivt sätt. De tyckte att en del av socialarbetarna bör ha ett större intresse och motivation till att vilja arbeta med ensamkommande barn för att underlätta integrationen i kommunen. En del socialarbetare behöver mer kunskap och förståelse för de ungas situation samt intresse och tid för att lyssna på deras historier och erfarenheter. Respondenter upplevde att en del av socialarbetarna ofta påpekade fel som de gjorde i stället för att påvisa det som de gjorde rätt.

Samtliga deltagare tyckte att bristande kunskaper i svenska språket och att sakna sociala kontakter försvårar integrationen in i det svenska samhället. En del av deltagarna tyckte att det kan hindra en lyckad integration är att man inte har någon motivation att lära sig språket, och att sakna stöd från samhället.

9.5 Känslan av ensamhet och utanförskap

Under tiden på HVB-hemmet kände de flesta deltagarna sig ensamma, isolerade och hade behov av att prata med någon utanför boendet. Deltagarna tyckte att boende borde ordna flera olika aktiviteter för ungdomarna. Under tiden man bor på ett boende det är bra att man har någon utanför boendet som man kan prata med om svåra och känsliga saker, det saknade deltagarna. När IP1 kom till HVB-hemmet fanns det ingen landsman som han kunde prata och dela sina tankar med. Han kände sig ensam och sorgsen för en förlorad barndom. Han tyckte att det hade varit bra om socialarbetarna hade pratat med honom mer.

IP2 berättade att han hade en tuff tid under de första två åren i Sverige då han inte kände sig trygg. Han var ensam och kände sig utlämnad i samhället eftersom han hade svårt både med språket och kände ingen som han kunde lita på. Han upplevde att ovissheten av att vänta på beskedet om uppehållstillstånd. Svårast var det att hitta svenska vänner och han uppfattade att det var på grund av att ingen ville ha kontakt med ensamkommande barn där han bodde. De flesta socialarbetarna var svensktalande och det gjorde det svårt att kommunicera med dem.

Han tyckte att det skulle ha varit en fördel om en del av socialarbetarna kunde tala hans språk. Han berättade att han hade en bild om Sverige där alla människor behandlades lika, oavsett kön och bakgrund, att det inte spelade någon roll vem man är och var man är född. Alla barn har samma rättigheter men han upplevde att alla inte behandlas rättvist.

9.6 Psykisk ohälsa hos ensamkommande barn med erfarenhet av en asylprocess

De flesta av deltagarna menade att den långa handläggningstiden av asylärenden gjorde att de mådde psykiskt dåligt. De flesta tyckte att det vore bra att få uppehållstillstånd i god tid innan de tappat drivkraften och intresset, eftersom detta har en påverkan både psykiskt och på framtidsplanerna. IP2 berättade att ovissheten gjorde att han blev destruktiv, hamnade i utanförskap under lång tid och att han inte kunde planera sin framtid. Det tär på psyket och det gör ont att dagarna bara försvinner utan något resultat. Han trodde att han inte skulle få ett positivt besked och eftersom han väntade i dagar, veckor och allting dröjde och tärde väntan på psyket.

”När jag kom till Sverige fanns det ingen som jag kunde prata med. Jag kunde inte sova på nätterna och jag var väldigt ledsen av ensamhet och depression. Idag är det annorlunda och Sverige tar emot många asylsökande flyktingbarn från andra länder och bland annat från mitt hemland. Det blev bättre och lättare när jag kunde hitta någon från mitt hemland att prata med”.

(IP1)

De flesta mådde psykiskt dåligt under tiden på HVB-hemmet på grund av den långa handläggningstiden. De väntade väldigt länge på ett slutgiltigt beslut och detta har påverkat tillvaron för deltagarna negativt. De kände sig isolerade, nedstämda och otrygga. IP2 berättade att han hade fått en depression under asylprocessen och gick hos en psykolog. Han kände sig ensam, orolig och hade sömnsvårigheter under en period. Han mådde dåligt och kände sig nedstämd och uttråkad. Han tyckte att det var viktigt att tala med någon som lyssnade och det kan vara någon som man har ett förtroende för. Han hade svårt under denna period och behövde bearbeta sin depression, för att få till en förändring. IP4 berättade att när han hade behov av att prata med någon och socialarbetarna på HVB-hemmet inte hade tid, i stället de hjälpte de honom med att ta kontakt med läkare och psykolog. Han har varit hos psykologen och pratat om sin situation och det har framkommit där hur han reagerat under asylprocessen och tidigare trauman. Han har fått råd från psykologen om hur han kan hantera sin stress och sina trauman.

9.7 I väntan på uppehållstillstånd

De flesta av deltagarna upplevde mycket stress och tog upp att det inte var lätt att komma hit till Sverige. De har väntat länge på ett slutgiltigt beslut och tillvaron har påverkats negativt då barnen kände sig isolerade, nedstämda och otrygga. IP5 berättade att ovissheten under själva asylprocessen upplevdes svår, dels kände han saknad och oro för familjen i hemlandet, dels fanns långa handläggningstiden av asylärenden. Den passiva väntan på beslut är ofta oroande och påfrestande, detta upplevdes som riskfaktorer. Han levde i ovisshet och ovetande om skulle få stanna i Sverige eller inte. Han uppger att dessa påfrestande upplevelser påverkade hans hälsa negativt och förstärkte den psykiska ohälsan hos honom. IP1 beskrev att han hade lämnat sitt hemland och kämpat för sin överlevnad under sin resa. I det nya landet drabbades han av

påtaglig stress. Eftersom han lämnade sitt hemland oplanerat och av tvång. Han har dessutom varit med om svåra händelser, i livet och det kan göra att stressen förvärrats.

”Under min asylprocess, mådde jag inte bra, hela tiden tänkte jag på vad som skulle komma att hända med mig i framtiden. När jag hade fått uppehållstillstånd, blev jag mycket glad. Livet började genom att jag fick ta mer ansvar och planera min framtid för vuxenlivet”. (IP3)

Samtliga deltagare upplevde mycket press och stress av att behöva ge en trovärdig berättelse till Migrationsverket. På grund av det, kände deltagarna en stor rädsla och oro för att de skulle bli utvisade till ett land som fortfarande befann sig i krig och kaos. Deltagarna menade att deras oro för familjen i hemlandet var en riskfaktor och försvårade deras existens i Sverige. De flesta deltagare visste inte var deras familj eller släktingar befann sig, eller om de fortfarande var vid liv. De har berättat att de har varit utsatta för psykisk påfrestning både i hemlandet och under flykten till Sverige på grund av att de har förlorat det sociala stödet från sina familjer, släktingar och vänner. Samtliga deltagare har berättat att de flytt från krig, tortyr, förföljelse och misshandel.

9.8 Sammanfattning av intervjuerna

Studiens resultat visar att de flesta av dessa barn har behandlats som grupp inte som individer. De flesta av deltagarna menade att de ofta fick den hjälp som efterfrågades i grupp men inte individuell. Deltagarna menade att socialarbetarna hjälpte till med att förstå de oskrivna normer och regler som gäller i Sverige. De fick hjälp med språket, vilket uppskattades.

Deltagarna upplevde även att en del av socialarbetarna saknade relevant utbildning de var i behov av specialutbildning för att kunna arbeta med ensamkommande barn. De vittnar även om brister i bemötandet att socialarbetaren behöver mer kunskap och förståelse och de kan för lite om denna målgrupp.

Sammantaget visar intervjuerna att flera av deltagarna mådde dåligt under asylprocessen. De flesta led av depression. Socialarbetarna hjälpte barnen när de mådde psykiskt dåligt och bokade tider hos psykolog. De flesta uppgav att de mådde psykiskt dåligt på grund av den långa handläggningstiden av asylärenden. De kände sig isolerade, nedstämda och otrygga. De hade behov av att prata med någon om svåra saker utanför boendet till exempel lärare, god man eller skolkurator och psykolog.

Goda språkkunskaper i svenska var en faktor som deltagarna såg som avgörande för en bra integration. Andra viktiga saker är att få svenska vänner och att ha ett bra socialt nätverk samt en trygg miljö, enligt deltagarna. Faktorer som försvårade integrationsprocessen var brist på språkkunskap, isolering och utanförskap. Det visade sig även att deltagarna hade svårt att hitta svenska vänner utanför HVB-hemmet.

10. Analys

Resultaten tyder på att det finns socialarbetare som har bristfällig kunskap och utbildning i arbetet med ensamkommande barn. Informanternas förslag är att socialarbetare anställs med specialutbildning för att arbeta med ensamkommande barn så att kvalitén förbättras och skapar en hållbar utveckling inom HVB-hem. Socialarbetaren kan vara ett viktigt stöd under asylprocessen. Informanternas erfarenheter stämmer väl överens med Ahmadis (2013) beskrivning att socialarbetarna är i behov av specialutbildning för att kunna arbeta med ensamkommande barn. För att kunna arbeta professionellt krävs kompetens inom detta område. Rädda Barnen (2010) betonar att ensamkommande barn som kommer från en utsatt situation ställer andra krav på socialarbetaren än den man vanligtvis ställer vid placering av barn. Socialarbetaren bör ha en god förståelse och kunskap om barnens kultur, asylprocess och om barn som har upplevt trauman (ibid.).

I studiens resultat framkommer bristande trygghet på HVB-hem och att en del av barnen inte har haft en bra relation med socialarbetarna. De flesta av deltagarna uppgav att de saknade någon att prata med om svåra och jobbiga saker och upplevde att det var svårt att lita på socialarbetarna på boendet. Det här överensstämmer med Ahmadis (2013) och Socialstyrelsens (2013) studier som visar hur ensamkommande barn mår vid ankomsten till det nya landet. Det har då visat sig att barnen har olika psykiska symtom. Enligt Ahmadi (2013) är det tydligt att barnens tillstånd vid denna tidpunkt är oroväckande. Ahmadi (2013) lyfter fram behovet av professionell hjälp och socialt stöd, och brister i mottagandet av ensamkommande barn i kommuner. En möjlighet är att de involverade aktörerna arbetar utifrån rollteorin, som handlar om samverkan mellan individer och hur de hanterar olika situationer. Eftersom det är olika aktörer som arbetar med ensamkommande barn och samverkan är viktigt för att barnen ska få ett bra mottagande. Socialarbetaren har en viktig roll genom att ha struktur, tydliga mål och skapa förtroende och trygghet bland barnen (Ahmadi et al., 2013).

Eide och Hjern (2013) påpekar att det är bra för barnen att ha någon socialarbetare som de kan lita på för att en sådana relationer skulle öka utvecklingsmöjligheter för barnen. Detta bidrar till en lyckosam integration (ibid.). I den här studien framkommer det att de intervjuade barnen som lever utan sina föräldrars sociala stöd i Sverige har behov av att ha en annan trygg miljö, där de i lugn och ro kan förbereda sig inför sin asylprocess. Mot bakgrund av det skulle det kunna förbättra möjligheterna för en positiv individuell utveckling för barnen om socialarbetare arbetade utifrån anknytningsteorin, för att lägga fokus på att ge boende på HVB-hem en trygg bas. Här har socialarbetarna en viktig roll i barnens liv så att de utvecklar sina psykiska och fysiska färdigheter i en trygg miljö. De kan uppmuntra barnen och underlätta integrering i det nya samhället (Bolwby,1994).

Resultaten visar att en del av informanterna mår psykiskt dåligt på grund av ovissheten inför framtiden. Informanterna har känt rädsla, hopplöshet och uppgivenhet. Det här överensstämmer med Kihlboms (2006) studie, som tyder på att flyktingbarn lider av psykisk ohälsa. Det är vanligt med andra psykiska symtom så som depressioner, stress, trauma och aggressivitet hos flyktingbarn. Detta har uppkommit som en reaktion av flykten och upplevelser av hopplöshet. Effekten av flykten medför känslor av olust, aggressivitet och ångest (ibid.). En del av informanterna kände sig ensamma, otrygga och led av oro, mardrömmar och trauman.

Informanternas erfarenheter stämmer väl överens med Barnombudsmannen (2017) och Socialstyrelsen (2013), som beskriver att ensamkommande barn ofta hamnar på gatan med både fysisk och psykisk ohälsa och riskerar då att möta våld och att utsättas för övergrepp under flykten till Sverige. Barn som befinner sig i en utsatt situation behöver resurser och stöd från samhället (ibid.).

11. Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka ensamkommande barns upplevelser av integrationsprocessen genom att intervjua fem unga vuxna som har erfarenhet av att bo på ett HVB-hem som barn. Studien fokuserade på att undersöka ensamkommande barns upplevelser och erfarenheter av integrationsprocessen, samt vilka positiva faktorer och hinder som de upplevde för deras integration i samhället. Förhoppningsvis kan dessa unga vuxnas erfarenheter bidra till en ökad kunskap om flyktmottagande, och integrationsarbetet som riktas mot unga, ensamkommande barn.

Resultaten visar att flesta av deltagarna hade bra kontakter och relationer med sina gode män. Enligt anknytningsteorin så är barn i behov av vårdnadshavare och andra vuxna person i sin omgivning som kan ge den trygghet de behöver (Bolwby, 1994). Enligt Socialstyrelsen (2020) är det viktigt att barnen har en god relation med sin gode man för att det är en vuxen person som hjälper i stället för deras föräldrar har en långsiktig plan för barnet och dess integration i det svenska samhället (ibid.). En trygg relation mellan socialarbetare och barnen är utgångspunkten för att ge barnen möjlighet att uttrycka sig och känna sig viktiga. Det är bra att socialarbetaren sätter gränser, men det viktigast är att bygga upp en positiv och förtroendefull relation (Socialstyrelsen, 2020). Socialarbetare kan skapa upplevelser av trygghet för att barnen ska känna sig trygga på boendet. De är som alla andra barn i behov av att bli sedda och hörda och för den här gruppen barn är det nödvändigt att skapa en framtid. En trygg miljö ger barnen möjlighet att gå vidare och utforska det nya samhället (Socialstyrelsen, 2013).

Resultaten visar att en del av informanterna upplevde att de hade för få fritidsaktiviteter och att socialarbetarna inte lyckades att skapa en gemenskap bland ungdomarna. Detta resulterade i att de informanterna kände sig ännu mer ensamma, med oro, stress och tankar inför framtiden. Det här överensstämmer med Socialstyrelsen (2013) och Darvishpour et al. (2019), vars studier visar att många ensamkommande ungdomar känner att de lämnas ensamma med sin sorg och rädsla på boendet. Intervjupersonerna beskrev möjligheter att komma i kontakt med det svenska samhället och att ha fritidsaktiviteter (ibid.).

Samtliga informanter har uppehållstillstånd, intresserar sig mer för att lära sig det svenska språket och utbilda sig för att bli en del av samhället efter att de har fått uppehållstillstånd. Det förefaller därför bra att få uppehållstillstånd i god tid innan sökanden tappar drivkraften och intresset, eftersom det kan påverka både den psykiska ohälsan och framtidsplanerna. Det här stämmer med Darvishpours och Månssons (2019) studie som tyder på att ensamkommande barn som har erhållit uppehållstillstånd är mer motiverade och försöker lägga mer tid på språket och studier, jämfört med dem som har inte uppehållstillstånd. De som inte hade uppehållstillstånd

tappade sin vilja och kunde inte planera sin framtid. De inte lade så mycket tid för sina studier och språket. Att få upphållstillstånd kan öka barnens självkänsla och känsla av samhörighet. De kan återhämta sig och underlättar med bearbetningen av traumatiska upplevelser (ibid.).

Tre av informanterna kände sig ensamma och utanför i skolan under sin första tid i Sverige, eftersom de upplevde att inga av de inrikes födda eleverna ville släppa in dem i gemenskapen. De ensamkommande berättade att de gick på gymnasieskolans IM-program för att lära sig språket. Där finns inga svenskar att komma i kontakt med. Det här överensstämmer med Ahmadis (2013) studie som visade att generellt är ensamkommande barn motiverade till att gå i skolan och utbilda sig medan problematiska sidor är upplevelsen av utanförskap och ensamhet. Utanförskapen och ensamheten kan betraktas som påtagliga risker för barnens utveckling (ibid.). Andersson et al. (2015) beskriver att Skolinspektionen gjorde en granskning av 34 skolor i 14 kommuner med olika förutsättningar. Granskningen inkluderade elever anlända under 2008 och 2009 som gick i årskurs 8 och 9 samt nyanlända elever i gymnasieskolan. Det visade sig att nyanlända elever placerades i grupper utan kontakt med svenska elever. Några elever beskrev kontroverser mellan svenska och nyanlända elever samt att de inte fick stöd av svenska elever eller möjlighet att komma in i den sociala gemenskapen (ibid.). Darvishpour et al. (2019) betonar att barnens och ungdomarnas socioekonomiska och kulturella bakgrund spelar stor roll för deras skolgång och vidare etablering. Det finns flera brister i sociala relationer och kontakter med svenska ungdomar i skolan (Darvishpour et al., (2019).

I studiens resultat framkom att en del av socialarbetarna kan behöva mer förståelse och kompetens av att arbeta med ensamkommande barn. Det här överensstämmer med Hessles (2009) studie som visade att socialarbetarna som arbetar med ensamkommande barn behöver kunskap och förståelse att ge rätt stöd och hjälp i tid. Dessa socialarbetare behöver specifik kompetens och erfarenhet för att möta ensamkommande barn i utsatta situationer finns inom kommunala verksamhet (ibid.) Ett gott arbete med ensamkommande barn kräver mer kunskap om barnens erfarenheter som kommer till ett nytt land, och uppfattning för deras dagliga livsstrategier utifrån de möjligheter och hinder de möter i det nya landet (Socialstyrelsen, 2013). Cvetkovic (2009) beskriver att socialarbetare behöver en strategi och taktik för att förbättra integrationen i det lokala samhället (ibid.). Enligt systemteorin har socialarbetaren möjlighet att ge verktyg som underlättar integrationen för barnen eftersom dessa barn behöver extra stöd från de vuxna. Genom att få rätt verktyg och stöd kanske barnen intresserar sig mer för det nya samhället som de lever i nu, vilket gör det lättare för att få nya vänner. Dessa barn är i behov av socialarbetares stöd tills att de har byggt upp ett eget socialt nätverk. Enligt systemteorin har människors gemenskap en stor betydelse, individer formas av vilka människor de har kontakt med (Forsberg & Wallmark, 2002).

I resultatet framkom att flera respondenter inte har fått möjligheten att träffa sin socialsekreterare när de har haft behov av ett enskilt samtal. Respondenter önskade att ha regelbundna, enskilda samtal med socialsekreteraren, men det blev ofta cirka en månad senare. Det här stämmer med IVOs (2018) granskning som visar att några kommuner har allvarliga brister såsom att barnen inte har träffat sina socialsekreterare under lång tid. Socialsekreterarna har missat de regelbundna besök i hemmet som är huvudsakliga delar i socialtjänsten

uppföljning: *”En tredjedel av barnen har inte haft eller fått möjligheten till enskilda samtal med socialtjänsten. Hälften av barnen har inte fått regelbundna besök av socialtjänsten i det HVB där de bor”* (IVO 2018, s.4).

Studiens resultat visar att samtliga respondenter har lämnat sitt hemland på grund av krig och har utsatts för tortyr och misshandel. Tre av respondenterna berättade att ovissheten under själva asylprocessen upplevdes svår, dels kändes en saknad och oro för familjen i hemlandet, dels upplevdes asylprocessen svår på grund av den långa handläggningstiden. De menade att dessa faktorer påverkade deras psykiska hälsa negativt. Det här överensstämmer med Klöfvermarks och Manhicas (2019) studier som visar att många ensamkommande barn som flyr är traumatiserade, vilken kan innebära en risk att drabbas av psykisk ohälsa. De upplever osäkerhet, otrygghet och ganska ofta en misstänksamhet emot myndigheter under den långa asylprocessen. De lever med oro och stress att de kanske skickas tillbaka till hemlandet. Asylprocessen för ensamkommande barn är ofta förenad med ovisshet och rädsla. De lever utan stöd från sin familj, vilket ökar deras utsatthet. Familjen är en viktig grund för emotionellt stöd, särskilt vid upplevelser av nya utmaningar och svåra trauman i det nya landet (ibid.).

De flesta av respondenterna berättade att när de kom till Sverige var de inte så mottagliga för den information som de fick då tankarna kretsade kring asylprocessen och sin familj. Inom KASAM-teorin finns det ett begrepp som handlar om begriplighet, som innebär att information ska vara lättförståelig och tydlig. Socialarbetare som arbetar på HVB-hem bör vara tydliga när det gäller information, regler och rutiner så att det blir lättförståeligt för barnen (Hult & Waad, 1999).

12. Slutsatser

I resultatet framkom att intervjupersoner var positiva till att de fått hjälp med läxor av socialarbetarna. De var även positiva till HVB-hemmet och hjälpen med myndighetskontakter, till exempel med Migrationsverket (brev och ansökningar), vårdcentral, psykolog och skolor. De var även nöjda med relationen till sin gode man.

Resultatet visar att samtliga intervjupersoner kommit hit på grund av krig och förföljelse i hemlandet. Tre av intervjupersonerna mådde psykiskt dåligt under asylprocessen och fick psykologhjälp. De betonade bristen på anordnade fritidsaktiviteter och de nämnde även avsaknaden av kunskap om barnens situation hos en del av socialarbetarna och bristen på engagemang.

Slutsatsen är att vid omsorg om dessa barn är det viktigt att socialarbetaren kan avsätta extra samtalstid och ge barnen uppmärksamhet på grund av den stressiga situation som de upplever i väntan på beslut om sin asylansökan. Intervjupersonerna saknade någon att prata med om svåra och jobbiga saker och upplevde att det var svårt att lita på en del av socialarbetarna på boendet. Det framkom av resultaten att det krävs engagemang av socialarbetaren för att skapa en förtroendefull relation. Det är viktigt för barnen att ha någon socialarbetare som de kan lita på och en sådan relation bidrar till barnens utveckling.

Förslag på fortsatt forskning inom detta område är att studera unga flickor som har kommit till Sverige som ensamkommande barn. Det är färre flickor som kommer som ensamkommande barn. Den här uppsatsen avser endast pojkar och det kan vara så att flickors erfarenheter delvis kan se annorlunda ut.

13. Referenslista

- Ahmadi, B., Badal, A-C., Eltoun, E., & Freimuth, K. (2013). Integrationen av ensamkommande flyktingbarn i Sverige ur HVB-hemvårdarens perspektiv. I Ahmadi, F. Lilja, M. (2013). *Ensamkommande flyktingbarn- utifrån perspektivet socialt arbete*. (s. 149–175). Gävle: Gävle University Press.
- Ahmadi, F. (2013). Ensamkommande barn i ett internationellt och nationellt perspektiv. I Ahmadi, F., Lilja, M. (2013). *Ensamkommande flyktingbarn- utifrån perspektivet socialt arbete*. (s. 13–28). Gävle: Gävle University Press.
- Andersson, A., Lyrenäs, S., & Sidenhag, L., (2015). *Nyanländ i skolan*. (2. Upp1.). Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Andersson, T., & Hall, M. (2013). Ensamkommande barns integration: En kvalitativ studie av socialarbetarens erfarenheter. I Ahmadi, F. Lilja, M. (2013). *Ensamkommande flyktingbarn- utifrån perspektivet socialt arbete*. (s. 51–57). Gävle: Gävle University Press.
- Askheim, O, P. (2012). Empowerment - olika infallsvinklar. I Askheim, O, P. & B. Starrin. (Red). *Empowerment i teori och praktik*. (s. 18–32). Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Askheim, O. P., & Starrin, B. (2012). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Aytar, O. (1999). *Integration i mångfald: en studie av sex invandrargrupperns upplevda integration i Sverige*. Stockholm: Jina nu.
- Backlund, Å., Thorén, K., & Lundström, T. (2021). *Socialtjänstens respons på "flyktingkrisen": Mottagandet av ensamkommande barn*. Socialvetenskaplig tidskrift, 28(1), 75–94. DOI: <https://doi.org/10.3384/SVT.2021.28.1.4075>
- Barnombudsmannen. (2017). *Nyanlända barns hälsa*. Delrapport i Barnombudsmannens årstema 2017 – Barn på flykt. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Bowlby, J. (1994). *En trygg bas - Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2:8 uppl.). Stockholm: Liber AB.
- Castor, C. (2019). *Home Care Services for Sick Children. Family, healthcare and health-economic perspectives. Doctoral Dissertation*. Lund University, Faculty of Medicine Doctoral Dissertation Series, 1652-8220.

Çelikaksoy, A., & Wadensjö, E. (2016). *Hur har de ensamkommande barnen det i Sverige?* Socialmedicinsk tidskrift 93(1), 28–36. DOI: oai:DiVA.org :su-128337

Celikaksoy, A., & Wadensjö, E. (2016). *Kartläggning av erfarenheter och forskning om ensamkommande flyktingbarn i Sverige och andra länder*. Rapport 2016:1. Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier (SULCIS).

Cvetkovic, A. (2009). *The Integration of Immigrants in Northern Sweden: A Case Study of the Municipality of Strömsund*. 47 (1), 101–131. DOI: 10.1111/j.1468-2435.2008.00502.x

Darvishpour, M., & Månsson, N. (2019). *Ensamkommandes upplevelser & professionellas erfarenheter: integration, inkludering och jämställdhet*. (1 uppl.). Stockholm: Liber AB.

Darvishpour, M., Asztalos Morell, I., Månsson, N., Mahmoodian, M., & Hoppe, M. (2019). *Ensamkommande ungdomars röster om mottagande, inkludering och jämställdhetsutveckling*. I Darvishpour, M., & Månsson, N. (2019). *Ensamkommandes upplevelser & professionellas erfarenheter: integration, inkludering och jämställdhet*. (s.75–91). (1 uppl.). Stockholm: Liber AB.

Delmi. (2018). *Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället*. 2021-10-12 Hämtad från: https://www.delmi.se/media/izuf1nr4/delmi-rapport-2018_3.pdf

Diaz, J.A. (1997). *Primärintegration och bidragsberoende-Studie av integration och tidigt bidragsberoende inom kommunala flyktingmottagandet*. Norrköping: Statens invandraverk.

Eide, k., & Hjern, A. (2013). “Unaccompanied refugee children -vulnerability and agency” *Acta Paediatrica, International Journal Of Paediatrics*. 102(7), 666–668. DOI: [10.1111/apa.12258](https://doi.org/10.1111/apa.12258)

Fejes, A., & Thornberg, R. (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. (Upplaga 3.). Stockholm: Liber AB.

Forsberg, G., & Wallmark, J. (2002). *Nätverksboken*. Stockholm: Liber

Fälldin, K., & Strand, G. (2010). *Ensamkommande barn och ungdomar: En praktisk handbok om flyktingbarn*. Stockholm: Natur & kultur.

Goodman, S. W., & Wright, M. (2015). *Does Mandatory Integration Matter? Effects of Civic*

Hessle, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma: Tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockholm: Elanders AB, Sverige.

IVO. (2018). *Får barn som bor på HVB tillräckligt stöd av socialtjänsten?*

Nationell tillsyn av socialtjänstens uppföljningar gällande vården av barn som bor i HVB. Artikelnummer: 2018–7.

Jonsson, J. O., Låftman, S. B., Rudolphi, F., & Walden, P. E. (2012). Integration, etnisk mångfald och attityder bland högstadieelever. Resultat från enkätstudien YES! Inom projektet CILS4EU”. Bilagedel 6, Bilaga 2, *Utredningen om ett effektivare arbete mot Främlingsfientlighet*, SOU 2012:74. Stockholm: Fritzes.

Kihlbom, M. (2006). *Flyktingars apati och uppgivenhet välkänd och begriplig reaktion.* Läkartidningen 103 (41), 3084–3086.

Klöfvermark, J., & Manhica, H. (2019). Unga flyktingar i Sverige – psykisk ohälsa och missbruksproblem. I Darvishpour, M., & Månsson, N. (2019). *Ensamkommandes upplevelser & professionellas erfarenheter: integration, inkludering och jämställdhet.* (s. 43–58). (1 uppl.). Stockholm: Liber AB.

Lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasialnivå. 2021-11-17 Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2017353-om-uppehallstillstand-for_sfs-2017-353

Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn. 2021-11-17 Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2005429-om-god-man-for-ensamkommande-barn_sfs-2005-429

Miller, K., Irizarry, C., & Bowden, M. (2013). *Providing culturally safe care in the best interests of unaccompanied humanitarian minors.* *Journal Of Family Studies*, 19(3), 276-284. DOI:10.5172/jfs.2013.19.3.276

Migrationsverket. (2018). *Migrationsverket: Årsredovisning 2017.* Diarienummer: 1.3.2-2018-4650. Norrköping.

Migrationsverket. (2021). *Ensamkommande barn.* 2021-11-19 Hämtad från: Migrationsverket, <https://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/asylsokande-i-sverige/ensamkommande-barn/>

Migrationsverket. (2021). *Asylsökande till Sverige under 2000–2020.* Statistik Hämtad 2021-11-19 från: <https://www.migrationsverket.se/download/18.4a5a58d51602d141cf41003/1611313758766/Asyls%C3%B6kande%20till%20Sverige%202000-2020.pdf>

Rädda Barnen. (2010). *Checklista för ett bra mottagande av ensamkommande flyktingbarn.* Art nr: 10 623. Stockholm: Sundbyberg.

SFS 2001:453. Socialtjänstlag. 2021-11-05 Hämtad från: Riksdagen,

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Schore, A. (2003). *Affect regulation and the repair of the self*. New York: WW Norton.

Socialstyrelsen. (2020). *Ensamkommande barn och unga: Handbok för socialtjänsten*. Artikelnummer 2020-2-6588.

Socialstyrelsen. (2016). *Hälso- och sjukvård och tandvård till asylsökande och nyanlända: Slutrapport oktober 2016*. Artikelnummer 2016-10-13.

Socialstyrelsen. (2013). *Ensamkommande barns och ungas behov: En kartläggning*. Artikelnummer 2013-11-37.

Tronto, J. C. (2010). *Creating Caring Institutions: Politics, Plurality, and Purpose*, *Ethics and Social Welfare*, 4(2), 158–171, DOI: 10.1080/17496535.2010.484259

Bilaga 1-Missiv

Informationsbrev

Informationsbrev och förfrågan om medverkan i en intervjustudie med titeln ”Ensamkommande barn på HVB-hem: En kvalitativ studie om ensamkommande barns upplevelser och erfarenheter av integrationsprocessen”.

Kriterierna för deltagandet är: om du har kommit som ensamkommande barn till Sverige och är mellan 15–17 år och har varit i Sverige minst i 4 år och har uppehållstillstånd. Du ska vara 19 år eller äldre. Medverkandet är **frivillig** och du kan när som helst avbryta utan någon förklaring.

Jag studerar nu till socionom vid Umeå universitet. I utbildningen ingår att genomföra en studie, som kommer att presenteras i ett skriftligt examensarbete vid universitet. Studiens syfte är att belysa ensamkommande barns upplevelser och erfarenheter av integrationsprocessen. Deltagandet i studien innebär att en intervju kommer att genomföras på plats eventuellt också via telefon. Intervjun beräknas ta omkring 45–60 minuter. Det är bra om du sitter i en lugn miljö utan störningsmoment så att jag kan höra dig. Genomförande av intervjun sker under september eller oktober 2021.

Jag kommer att föra anteckningar under intervjun. Intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt, vilket betyder att intervjuerna kommer att avidentifieras och behandlas i enlighet med bestämmelser i Sekretesslagen. Intervjun sker utifrån de forskningsetiska principerna, med vilket det menas att man informerar om syftet. Materialet av intervjun kommer att förvaras inlåst så att obehöriga inte kan komma åt dem. Samtycket till att delta i studien är frivillig och man har själv rätten att bestämma över sin medverkan. Jag kommer att transkribera intervjun vilket innebär att återge talet ordagrant till text och därefter koda intervjumaterialet.

När studien är godkänd och färdig kommer den att presenteras för handledare i form av ett examensarbete och ske muntligt till de andra studenterna. Inspelningar och anteckningar kommer att raderas när studien är färdig. Studien kommer vara tillgänglig online i en av universitetets internetsidor för dig och alla andra att läsa.

Nedanstående är ansvarig för studien.

Student: Sakhi Adeli

E-post: sakhiadeli@yahoo.com

Bilaga 2-Intervjuguide

Information om tid 45–60 minuter.

Bakgrund

1. Hur gammal var du när du kom till Sverige?
2. Hur länge har du bott i Sverige?
3. Vad har du för sysselsättning idag?

Boendet & personal

4. Hur har du blivit bemött på HVB-hemmet av personalen?
5. Hur har personalen hjälpt dig så att du kan klara dig själva i framtiden? Har du fått den hjälp som efterfrågats?
6. Hur såg en vanlig dag ut för dig på boendet?
7. Hur var HVB-hemmet jämfört med dina förväntningar?

Relation

8. Hur var relationen mellan dig och personalen/socialarbetaren/god man?
9. På vilket sätt tycker du din gode man har varit till hjälp för dig?
10. Hur skulle du beskriva din upplevelse av personalen som jobbade på boendet?
11. Kände du att du kunde lita på personalen/socialarbetaren?
12. Fanns det någon som du blev motiverad av? Har personalen motiverat dig till att utvecklas (när det gäller exempelvis språk, studier och fritidsintressen)?
13. Hur trivdes du på HVB-hemmet? Hur skulle personalen/socialtjänsten ha gjort för att du skulle trivas på boendet?

Känslan av ensamhet och utanförskap

14. Har du upplevt utanförskap vid något tillfälle på grund av din härkomst?
15. Har du haft svårt att få svenska vänner? Har du andra vänner?
16. Upplever du att du har utvecklats under din vistelse på HVB-hemmet?
17. Hur var gemenskapen på boendet med personal/ungdomar?
18. Hur blev du omhändertagen på boendet? Kände du dig trygg på HVB-hemmet?
19. Finns det något du kan beskriva som borde förbättras på boendet?
20. Vad skulle man kunna göra för att underlätta känslan av ensamhet?

Språk och utbildning

21. Varför är det viktigt att du lär dig svenska språket?
22. Varför tycker du att det är viktigt med utbildning?
23. Varför är det viktigt med en bra skola för att du ska trivas?
24. På vilket sätt tror du att din bakgrund påverkar hur du trivs i skolan?

I väntan på uppehållstillstånd

25. Hur länge har du väntat på att få uppehållstillstånd?
26. Upplevde du att väntetiden för uppehållstillstånd var lång?
27. Hur har du mått under asylprocessen och vilka tankar hade du under asylprocessen?

Hälsan

28. Har du varit i kontakt med psykolog under din asylprocess?
29. Upplevde du att väntetiden påverkade ditt psykiska mående?
30. Har du någon gång saknat att prata med någon vuxen utöver personalen på boendet?
31. Fanns det hjälp för återhämnning?

Faktorer för en lyckad integration

32. Vilka faktorer tycker du är viktiga för en lyckad integration?
33. Varför är viktigt för dig med att ha en fritidsaktivitet?
34. Är det viktigt för dig att anpassa dig till den svenska kulturen?

Faktorer som hindrar integration

35. Upplever du hinder om du inte kan det svenska språket?
36. Vilka faktorer tycker du hindrar integrationen?
37. Har det varit svårt för dig att få ett jobb eller praktikplats?
38. Har det varit svårt för dig att anpassa dig till den svenska kulturen?

Avslutning

39. Finns det någonting som du vill lyfta fram eller berätta?